

Miljöförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Datum:
2023-11-30

Diarienummer:
MHN-2023-00461

Handläggare:
Charlotte Sterner

Plan för Uppsala kommuns livsmedelskontroll 2024-2026

Förslag till beslut

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar

1. **att** anta plan för Uppsala kommuns livsmedelskontroll 2024-2026.

Ärendet

Av Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:21) om offentlig kontroll av livsmedel framgår att varje kontrollmyndighet årligen ska fastställa en plan för myndighetens livsmedelskontroll. I kontrollplanen ges en övergripande beskrivning av nämndens verksamhet inom livsmedelslagstiftningens område. Planen beskriver bland annat hur nämnden uppfyller de krav som ställs i livsmedelslagstiftningen.

Beredning

I beredningen av detta ärende har endast miljöförvaltningen deltagit. Barnperspektivet beaktas genom att kontrollplanen omfattar tillsyn vid till exempel skolor och förskolor vilket är ställen där barn vistas stor del av sin uppväxt. Även näringsliv beaktas då livsmedelskontrollen främjar sund konkurrens.

Föredragning

Livsmedelskontrollens syfte är att konsumenterna får säkra livsmedel, att de inte blir vilseleda och att informationen om livsmedel är tillräcklig och enkel att förstå. Kontrollen ska vara effektiv, ändamålsenlig och likvärdig för olika företag och intressenter.

Av Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:21) om offentlig kontroll av livsmedel framgår att varje kontrollmyndighet årligen ska fastställa en plan för myndighetens livsmedelskontroll. Planen ska avse en period om minst tre år och omfatta samtliga

områden som myndigheten ansvarar för. Av föreskriften framgår bland annat att följande ska framgå av planen:

- prioriteringar vad gäller kontroll av anläggningar, anläggningstyper, varor, varuslag eller områden för kontroll,
- hur myndigheten avser att använda olika kontrollmetoder, särskilt provtagning och analys,
- de personella, ekonomiska och andra resurser som myndigheten behöver för att kunna fullgöra sina kontrolluppgifter,
- hur inriktning, mål och prioriteringar i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan har beaktats, och
- hur myndighetens utvärderingar av genomförd kontroll har beaktats.

Under 2024 planerar förvaltningen att göra ca 1150 planerade kontroller vid ca 900 anläggningar. Till denna siffra tillkommer besök på nya livsmedelsanläggningar, uppföljande kontrollbesök samt besök som sker på grund av klagomål. Planen ska uppdateras vid behov.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt med föreliggande förslag till beslut

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 30 november 2023
- Bilaga, Plan för Uppsala kommuns livsmedelskontroll 2024-2026

Miljöförvaltningen

Monica Pettersson
Tf. förvaltningsdirektör

Miljöförvaltningen
Rapport

Handläggare:
Charlotte Sterner & Ann-Sofie Stenqvist

Plan för Uppsala kommuns livsmedelskontroll 2024-2026

För säkra livsmedel och riktig information till konsumenterna

Innehåll

Sammanfattning av kontrollplanen	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Om kontrollplanen.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Ansvarsfördelning för livsmedelskontrollen.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Ansvarsfördelning i Uppsala kommun	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Inriktning, mål och prioriteringar	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Nationell kontrollplan	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Livsmedelsverkets operativa mål för livsmedelskontrollen....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Kommunfullmäktige och nämndens mål.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Samverkan	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Extern samverkan	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Externa nätverk.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Resurser för kontrollen	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Kontrollpersonal.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Jäv och intressekonflikter.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Kompetenskrav och utbildning	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Övriga resurser	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Finansiering.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Register över anläggningar	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Register och resursbehov	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Införande av anläggningar i registret	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Rapportering av kontrollresultat	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Planerad kontroll av befintliga anläggningar	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Besöksfrekvens	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Framtida förändringar i besöksfrekvens.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Prioriteringar i planerad kontroll 2023-2025	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Provtagning och analys.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Kontroll av nyregistrerade anläggningar.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Uppföljning av avvikelser mot lagstiftningen	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Gradering av avvikelser	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Uppföljning av avvikelser.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Utredning av klagomål och misstänkta matförgiftningar.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Arbete mot livsmedelsfusk	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Överträdelser mot livsmedelslagstiftningen	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Sanktionsavgifter.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Utvärdering.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Nyckeltal	Fel! Bokmärket är inte definierat.

Beredskap **Fel! Bokmärket är inte definierat.**

Bilaga 1. Operativa mål för livsmedelskontroll och Animaliska biprodukter 2023-2025
..... **Fel! Bokmärket är inte definierat.**

Sammanfattning av kontrollplanen

Denna kontrollplan är fastställd av miljö- och hälsoskydds nämnden och är en beskrivning av nämndens verksamhet inom livsmedelslagstiftningens område.

Planen beskriver hur nämnden uppfyller de krav som ställs i livsmedelslagstiftningen. Kraven finns bland annat i EU-förordning 2017/625¹ om offentlig kontroll och i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:21) om offentlig kontroll av livsmedel.

Livsmedelskontrollens syfte är att konsumenterna får säkra livsmedel, att de inte blir vilseledda och att informationen om livsmedel är tillräcklig och enkel att förstå. Kontrollen ska vara effektiv, ändamålsenlig och likvärdig för olika företag och intressenter.

I Uppsala kommun finns ca 1900 livsmedelsanläggningar registrerade. Under 2024 planerar nämnden att göra ca 1150 planerade kontroller vid cirka 900 anläggningar.

Till denna siffra tillkommer ca 200 kontroller av nya livsmedelsanläggningar, ca 190 extra uppföljande kontroller samt besök som sker på grund av klagomål.

Om kontrollplanen

Av Livsmedelsverkets kontrollföreskrifter² framgår att Miljö- och hälsoskydds nämnden årligen ska fastställa en plan för myndighetens livsmedelskontroll. Planen ska avse en period om minst tre år och omfatta samtliga områden som nämnden ansvarar för. Det ska framgå hur behovet av livsmedelskontroll har beaktats, vilka prioriteringar som görs och vilka kontrollmetoder som används. Planen ska också beskriva vilka personella, ekonomiska och andra resurser som behövs för kontrollen. I Sveriges fleråriga kontrollplan finns inriktning, mål och prioriteringar som också ska tas i beaktande i planeringen liksom myndighetens egen utvärdering av redan genomförda kontroller.

Ansvarsfördelning för livsmedelskontrollen

Livsmedelsverket är central myndighet för livsmedelskontroll i Sverige. Kommunerna är behörig myndighet för verksamheter som bedrivs i kommunen. I den nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan beskrivs ansvarsfördelningen mellan myndigheter mer utförligt.

Ansvarsfördelning i Uppsala kommun

Miljö- och hälsoskydds nämnden är den organisation som har det politiska ansvaret för kontrollen av dricksvatten och livsmedel. Det är miljöförvaltningen som på nämndens uppdrag arbetar med frågorna. Avdelningschefen för livsmedelskontrollen och tillståndsenheten leder arbetet och har personalansvar för avdelningens personal.

¹ Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel.

² Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:21) om offentlig kontroll av livsmedel

Avdelningschefen är placerad under miljödirektören som har det yttersta tjänstemannaansvaret för verksamheten.

Förvaltningen har fått långtgående delegation av nämnden att fatta beslut i ärenden rörande livsmedelskontrollen. Fattade delegationsbeslut anmäls till nämnden vid nämndens nästkommande sammanträde.

Ärenden av principiell natur behandlas alltid av nämnden.

Inriktning, mål och prioriteringar

Nationell kontrollplan

Sveriges nationella kontrollplan (NKP) för livsmedelskedjan ger en helhetsbild över myndigheterna i livsmedelskedjan och ansvarsfördelningen dem emellan. Den beskriver grundförutsättningar för kontrollen, hur den är organiserad och fungerar, om samverkan mellan myndigheter och vilka beredskapsplaner som finns. Det framgår också information om pågående regeringsuppdrag och utredningar samt mål och prioriteringar för den offentliga kontrollen. NKP är gemensam för samtliga kontrollmyndigheter i livsmedelskedjan och tas fram av bland andra Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

I NKP finns fyra övergripande mål och till varje övergripande mål finns en önskad effekt.

Övergripande mål	Önskad effekt
Konsumenterna får säkra livsmedel inklusive dricksvatten, som är producerade och hanterade på ett acceptabelt sätt. Informationen om livsmedlen är enkel och korrekt.	Ingen ska bli sjuk eller lurad, konsumenterna har en god grund för val av produkt och har förtroende för myndigheternas verksamhet.
De livsmedelsproducerande växterna och djuren är friska och utgör inte någon allvarlig smittorisk.	De livsmedelsproducerande djuren hanteras väl och är friska. De växter som används för livsmedels- och foderproduktion är sunda och fria från växtskadegörare.
Verksamhetsutövarna i livsmedelskedjan får råd, service och kontroll med helhetssyn som underlättar deras eget ansvarstagande.	Verksamhetsutövarna har tilltro till myndigheternas övervakning, kontroll, rådgivning och andra insatser och upplever dessa meningsfulla. Det ska vara lätt att göra rätt. Detta bidrar till att stärka

Övergripande mål	Önskad effekt
	förtroendet för deras produkter och att konsumenterna får säkra livsmedel och inte blir lurade.
De samverkande myndigheterna tar ett gemensamt ansvar för hela livsmedelskedjan, inklusive beredskap.	Myndigheterna har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan, inklusive beredskap, så att den gemensamma effektiviteten ökar. Kontrollverksamheten är regelbunden, riskbaserad, likvärdig och rättssäker samt ger avsedd effekt.

Utifrån de övergripande målen har det nationellt fastställts fyra fokusområden med tillhörande effektmål som pekar ut områden där en märkbar förändring behövs, se tabell nedan.

Fokusområde	Effektmål
Säkert dricksvatten	För att få säkert dricksvatten måste de negativa hälsoeffekterna orsakade av kemiska och mikrobiologiska ämnen i dricksvattnet minska.
Mikrobiologiska risker	Minska antalet livsmedelsburna sjukdomar med fokus på campylobacter, listeria, EHEC/VTEC och norovirus.
Kemiska risker	Minska hälsoeffekterna till följd av miljöföroreningar (fokus dioxiner och PCBer), tungmetaller och mykotoxiner i livsmedelskedjan.
Information i livsmedelskedjan	Information om livsmedel och om livsmedelsproducerande djur och växter kan säkerställas genom hela livsmedelskedjan.

Livsmedelsverkets operativa mål för livsmedelskontrollen

De övergripande målen och effektmålen för livsmedelskedjan är nedbrutna i operativa mål som ger en inriktning och prioritering av riskbaserade kontrollinsatser inom ramen för den årliga kontrolltiden. De operativa målen tar i första hand sikte på den kontroll som rör livsmedel:

- som är baslivsmedel
- som konsumeras av känsliga grupper som barn och äldre

- som är förknippade med kända säkerhets- eller redlighetsproblem.

Det finns för år 2023-2025 17 operativa mål inom livsmedelsområdet och 2 mål för animaliska biprodukter som berör kommunala kontrollmyndigheter. De operativa målen finns att läsa i bilaga 1.

Nämnden har skyldighet att ta hänsyn till målen i den nationella kontrollplanen vid planering och uppföljning av sin verksamhet. Därför implementeras de operativa målen i inriktningen av kontrollen för respektive livsmedelsbransch. Kontrollen av de operativa målen planeras så att de sammanfaller med eventuella nationella kontrollprojekt.

Antalet kontroller som nämnden utför av målen beror på vilken typ av livsmedelsverksamheter som bedrivs i Uppsala under tidsperioden 2023-2025.

Kommunfullmäktige och nämndens mål

Uppsala kommun har också lokala fokusmål som är fastställda av kommunfullmäktige.

De fyra fokusmålen är:

1. Uppsala ska säkra en stark ekonomi och värna välfärden
2. Uppsala ska ha ett välmående näringsliv och skapa fler jobb
3. Uppsala ska leda klimatomställningen
4. Uppsala ska bli tryggare med jämlika livsvillkor

Kommunfullmäktiges mål ligger sedan till grund för de aktivitetspunkter som formuleras på förvaltnings- och enhetsnivå. Dessa återfinns i sin helhet i nämndens operativa plan.

Som komplement har avdelningen specifika fokusområden i den operativa kontrollen. För varje livsmedelsbransch väljs upp till tre fokusområden som prioriteras vid de planerade kontrollerna. Om ett operativt mål berör verksamheten kommer detta att prioriteras och finnas med som ett fokusområde.

Samverkan

Extern samverkan

Länsstyrelsen i Uppsala län är regional myndighet för livsmedelskontrollen. Förvaltningen deltar i länsstyrelsens regionala möten för livsmedelskontrollen. Eventuella utbrott av större matförgiftningar rapporteras till Regionens smittskyddsenhet. Förvaltningen tar även del av Livsmedelsverkets vägledande material. Livsmedelsverket kontaktas även för samråd i ärenden där rättsläget eller bedömningsgrunderna är oklara.

Externa nätverk

Genom samverkan med andra myndigheter och organisationer strävar nämnden efter att stärka den egna kontrollverksamheten och bidra till att likrikta kontrollen i landet. Exempel på nätverk:

- I Mitt miljösamverkan ingår kommunernas och länsstyrelsens inspektörer inom miljö-, hälsoskydds och livsmedelsområdet inom Uppsala, Dalarnas och Västmanlands län. Syfte med miljösamverkan är att utveckla, effektivisera tillsynen inom miljöbalkens och livsmedelslagens områden samt ta vara på resurser inom länet. Inom samarbetet tar länets kommuner fram och genomför en gemensam provtagningsplan för livsmedelsområdet.
- Livslevande är ett samarbete mellan livsmedelsinspektörer i stora kommuner: Borås, Jönköping, Norrköping, Linköping, Karlstad, Eskilstuna, Örebro, Västerås och Uppsala. Inom livslevande finns också chefsnätverket Livsledande.
- För att utveckla dricksvattenkontroll deltar livsmedelsenheten i kontrollbytdagar med andra kommuner samt finns representerade i den nationella arbetsgruppen för dricksvatten i offentlig kontroll.
- För att utveckla kontrollen av kosttillskott är livsmedelsenheten representerade i den nationella arbetsgruppen för kontroll av kosttillskott.
- Sveriges Nätverk för Offentlig kontroll inom Livsmedelskedjan (SNOL) är ett nätverk som Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) startat. I nätverket finns två representanter från kommunala myndigheter i varje län där Uppsala kommun som största kommun i länet är en av dem.
- GD-gruppen är ett nätverk som består av Livsmedelsverkets generaldirektör och representanter från olika kommuner och länsstyrelser. Uppsala kommun deltar vid dessa möten
- Storstadsgruppen är ett nätverk som består av representanter från Sveriges 4 största kommuner; Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala.

Resurser för kontrollen

Kontrollpersonal

De resurser som behövs för kontrollen består av personal, utrustning, finansiella medel och kompetens.

Behovet av kontrollpersonal utgår från antalet kontrolltimmar som ska utföras varje år. Arbetsuppgifterna planeras att under 2024 fördelas på 13.6 årsarbetskrafter inklusive en administrativ handläggare och en avdelningschef. Resurserna bedöms som tillräckliga.

Jäv och intressekonflikter

För att säkerställa att intressekonflikter undviks för kontrollpersonalen har nämnden rutiner för jäv och bisysslor. Tack vare att myndigheten är förhållandevis stor finns goda möjligheter att fördela arbetet så att ingen handläggare kontrollerar anläggningar där de har en relation till företagets företrädare. I samband med introduktion av nyanställd personal på kontoret ges alltid anvisningar om rutinerna för jäv och bisysslor. Årligen påminns även befintlig personal om dessa rutiner.

Kompetenskrav och utbildning

Förvaltningen gör regelbundet inventering av personalens kompetens och gör en analys av kompetensbehovet. Utifrån resultatet tas en plan för kompetensförsörjning fram. Kompetensförsörjningen säkerställs i första hand genom utbildningsinsatser, men även rekrytering kan vara aktuellt. Under 2023 har en kompetensinventering gjorts över de specifika arbetsuppgifter och sakområden som hör till livsmedelsområdet.

Övriga resurser

Utrustning som användas i kontrollen består av skyddskläder, termometrar, instrument för att mäta rengöring, provtagningsutrustning och kameror. Förvaltningen har tillräcklig tillgång till utrustning och utrymmen som krävs. Om det uppstår brist på bilar för att kunna resa till olika kontrollobjekt kan hyrbilar användas. Likaså finns tillräckligt med utrymmen för förvaring av livsmedelsprover. Skulle stora mängder livsmedel behöva omhändertas kan det bli aktuellt att tillfälligt hyra förvaringsutrymmen av en kommersiell aktör (lagerhotell).

Finansiering

Finansieringen av livsmedelskontrollen ska till stor del täckas av avgifter som betalas av livsmedelsföretagarna i enlighet med förordning (2021:176) om avgifter för offentlig kontroll av livsmedel och vissa jordbruksprodukter.

Typer av avgifter:

- Avgift för livsmedelskontroll
Avgift för livsmedelskontroll debiteras verksamheterna efter utförd kontroll. Detta gäller för all livsmedelskontroll, t.ex. planerad livsmedelskontroll, första kontrollbesök, uppföljande kontroll med anledning av avvikelser, samt för utredning av klagomål. Avgiften motsvarar faktisk nedlagd tid multiplicerat med timavgiften.
- Avgift för registrering
Nya verksamheter betalar alltid en anmälningsavgift för sin registrering. Avgiften ska täcka de administrativa kostnaderna som registreringen innebär.

För en mer detaljerad bild av finansiering och uppdrag hänvisas till nämndens budget och verksamhetsplan.

Register över anläggningar

Register och resursbehov

Förvaltningen för ett register över de anläggningar som nämnden har kontrollansvar för. Registret finns i det digitala ärendehanteringssystemet ECOS 2. Av registret framgår bland annat vilken verksamhet som bedrivs, vem som är verksamhetsutövare, var verksamheten bedrivs eller om det är en mobil livsmedelsanläggning utan fast adress, verksamhetens riskklass och kontrollfrekvens. Anläggningsregistret är kopplat till nämndens ärendehanteringssystem, där till exempel kontroller och klagomål är registrerade.

Nämnden följer Livsmedelsverkets vägledning och modell för riskklassning. Under 2023 införde nämnden Livsmedelsverkets nya modell för riskklassning som styr kontrollbehovet från 1 januari 2024.

Totalt nyregistreras ungefär 250 anläggningar per år, och ungefär 200 avregistreras.

Införande av anläggningar i registret

De anläggningar som Uppsala kommun har kontrollansvar över ska enbart registreras och inte godkännas. Det innebär att verksamhetsutövaren lämnar in en anmälan om registrering av sin verksamhet. Anmälan kan idag göras både via pappersblankett och via en e-tjänst på kommunens webbplats.

När anmälan kommit in gör förvaltningen en bedömning av om verksamheten omfattas av krav på registrering, att vi är rätt myndighet och att godkännandeprovning inte krävs för verksamheten. Därefter förs verksamheten in i registret och verksamheten faktureras en anmälningsavgift. Riskklassning görs i allmänhet efter att anläggningen blivit besökt och kontrollerad.

Det är Livsmedelsverket som godkänner anläggningar och utför kontroll på animalieanläggningar. Animalieanläggningar ska godkännas innan verksamheten startar. Livsmedelsverket ansvarar också för den kontroll som sker ombord på flygplan och tågagnar.

Rapportering av kontrollresultat

Resultatet av kontrollen registreras idag i ärendehanteringssystemet ECOS 2. Efter varje kalenderår rapporteras kontrollerna till Livsmedelsverket, som vidarebefordrar en sammanställning till EU-kommissionen. Den rapporteringen hämtas direkt från ärendehanteringssystemen.

Kontroll som gäller animaliska biprodukter rapporteras årligen till Jordbruksverket.

Planerad kontroll av befintliga anläggningar

Förvaltningen har tagit fram skriftliga arbetsbeskrivningar till stöd för att göra den offentliga kontrollen så enhetligt och effektivt som möjligt. Dessa kompletteras av vägledningar och instruktioner framtagna av EU-kommissionen, Livsmedelsverket och andra kommunala kontrollmyndigheter.

Vid planering av kontrollen av varje verksamhets ska hänsyn tas till:

- Identifierade risker
- Uppgifter som tyder på att konsumenten vilseleds
- Tidigare kontrollresultat
- Resultaten från företagets egenkontroll
- Information om bristande efterlevnad

Nämnden ska utföra kontroll för att identifiera eventuella avsiktliga överträdelser och kontrollera att företagen inte fuskar med livsmedel.

Kontrollfrekvens

Under 2023 risk- och erfarenhetsklassades livsmedelsverksamheterna enligt en ny modell. Modellen är uppbyggd enligt en grundstruktur där verksamheter riskklassas enligt följande uppgifter:

- huvudsaklig inriktning
- aktiviteter med kontrollbehov
- produktgrupper kopplade till särskilda regler
- verksamhetens omfattning

Utifrån modellen fastställs kontrollfrekvenser, det vill säga det antal kontroller per fem år som nämnden ska utföra. Kontrollfrekvensen kan som lägst vara 1 gång på 5 år och som högst vara 8 kontroller per år.

Den nya modellen, syftar till att åstadkomma en mer enhetlig bedömning av kontrollbehovet hos verksamheter som är liknande, oberoende av var i landet de bedrivs.

Årsplan för kontroll

Inför varje kalenderår görs en plan för alla planerade kontroller som ska utföras under året. Av planen framgår vilka anläggningar som ska kontrolleras och framtagna fokusområden styr vilka krav i lagstiftningen verksamheterna ska kontrolleras mot.

Planeringen ska säkerställa att alla verksamheter blir kontrollerade i enlighet med sin beslutade kontrollfrekvens, och att alla relevanta krav kontrolleras på alla anläggningar under en 5 års-period.

I Uppsala kommun finns ca 1900 livsmedelsanläggningar registrerade. Under 2024 planerar nämnden att göra ca 1150 planerade kontroller vid cirka 900 anläggningar. Utöver dessa tillkommer ca 200 kontroller på nystartade anläggningar.

Prioriteringar i planerad kontroll 2024-2026

Nämnden har kontrollansvaret för ca 1900 livsmedelsanläggningar. Restauranger, butiker och skol- och omsorgskök står för merparten av anläggningar, men det finns även verksamhetstyper som grossister och producenter av livsmedel. Huvudkontor är exempel på verksamheter som inte hanterar livsmedlen själv utan har ansvar för märkning, import och utsläppande på marknaden. Det finns även flera transportörer av livsmedel och mobila verksamheter som säljer livsmedel på olika platser i och utanför kommunen. Inom flera branscher är E-handel med livsmedel alltmer vanligt förekommande.

I Uppsala kommun finns flera kommunala dricksvattenanläggningar, men även många mindre anläggningar som försörjer hushåll och andra livsmedelsverksamheter med dricksvatten.

Anläggningarna i Uppsala kommun fördelas över följande branscher (lista från november 2023):

Bransch	Antal anläggningar
Butik	214
Bageri	31
Dricksvattenanläggningar	123
Huvudkontor, distribution & lagerhållning	82
Kosttillskott (inklusive apotek)	62
Mobila anläggningar	59
Restaurang	610
Tillverkning	21

Provtagning och analys

Provtagning kan både göras som en del i den planerade kontrollen eller som en del av utredning av klagomål i allmänhet och misstänkta matförgiftningar i synnerhet.

Detaljerad information om planerad provtagning finns att se i provtagningsplanen, som tas fram tillsammans med flera andra kommuner som en del av samarbetet i Mitt miljösamverkan.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) övervakar resistensläget för antibiotika inom ramen för programmet Svensk veterinär antibiotika resistens monitorering (SVARM). Förvaltningen kommer under 2024 bistå SVA med att inhämta prover för analys.

Kontroll av nyregistrerade anläggningar

I Uppsala kommun registreras ungefär 250 livsmedelsanläggningar varje år. Dessa verksamheter är inom alla branscher till exempel restauranger, butiker och matmäklare. Det är både helt nya verksamheter och ägarbyten i befintliga livsmedelslokaler. Vissa av registreringarna gäller tidsbegränsade verksamheter såsom till exempel sommarkiosker.

Nya anläggningar som bedöms som prioriterade anläggningar får sin första kontroll inom 60 dagar efter verklig start, förutsatt att de har anmält för registrering enligt de rutiner som finns. Prioriterade anläggningar är:

- Verksamheter som tillagar rått kött eller kyler ner varm mat.
- Livsmedelsanläggningar som har barn som huvudsaklig konsumentgrupp.

Övriga nya anläggningar som bedöms behöva ett första besök under första verksamhetsåret ska besökas inom 6 månader.

Verksamheter som under året fått kontrollbesök men sedan byter bolagsform kan ibland få en administrativ första kontroll. Detta förutsatt att man har samma ansvariga personer och enda skillnaden är att verksamheten går från till exempel enskild firma till handelsbolag.

Uppföljning av avvikelser mot lagstiftningen

Gradering av avvikelser

Utifrån allvarlighetsgrad kan vissa avvikelser följas upp vid nästa planerade kontroll, medan det för andra krävs en extra kontroll utöver plan. I första hand beror det på avvikelsernas allvarlighetsgrad och hur långt fram i tiden nästa planerade kontroll ligger. I viss mån spelar också vår erfarenhet av företaget in.

De graderingar som används:

- Utan avvikelse
- Avvikelse som inte kräver extra kontroll
- Avvikelse som kräver extra kontroll

Uppföljning av avvikelser

När förvaltningen konstaterar att en verksamhet inte uppfyller kraven i livsmedelslagstiftningen kommuniceras detta med företagets representanter muntligen på plats och i en kontrollrapport.

Beroende på allvarlighetsgraden och verksamhetens kontrollfrekvens kan verksamhetens åtgärder följas upp antingen vid en extra uppföljande kontroll eller vid nästa ordinarie kontroll.

Hur snabbt den extra uppföljningen görs beror på allvarlighetsgraden. När så är nödvändigt används beslut om åtgärder i form av till exempel föreläggande eller förbud för att se till att avvikelserna blir åtgärdade.

Om en avvikelse inte bedömts som så allvarlig att den behöver följas upp med en extra kontroll följs den istället upp vid nästa ordinarie besök. Om en avvikelse kvarstår även vid nästa kontroll är det normalt att avvikelserna resulterar i ett beslut om åtgärder

eftersom återkommande avvikelser tyder på systemfel. Tiden för uppföljande kontroll finansieras med timavgift.

När en livsmedelsföretagare inte självmant lyckas åtgärda avvikelser finns flera verktyg att välja på. När nämnden behöver ställa tydliga krav kan nämnden bland annat använda föreläggande, förbud och viten. Många gånger kan ett samtal vara minst lika effektivt som tvingande beslut. Information och andra stödinsatser är också viktiga verktyg för att företaget ska komma tillrätta med problem. Vilket verktyg vi väljer avgörs från fall till fall. Att uppnå målet är viktigare än val av verktyg.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har enligt gällande EG-förordningar, livsmedelslagen, livsmedelsförordningen befogenhet besluta om en rad åtgärder. De beslut om åtgärder nämnden främst använder är:

- Föreläggande att vidta vissa åtgärder
- Förbud att bedriva viss verksamhet, till exempel nedkylning
- Förbud att bedriva livsmedelsverksamhet i anläggningen (stängning)
- Förbud mot utsläppande på marknaden av visst livsmedel (saluförbud)
- Omhändertagande av livsmedel

Nämnden utgår från avvikelsernas art samt livsmedelsföretagarens historik vid beslut om vilka åtgärder som ska krävas av livsmedelsföretagaren. På detta sätt blir kraven på åtgärder kraftigare vid mer allvarliga eller upprepade brister och mindre kraftiga vid enklare brister. Hänsyn tas också till proportionalitetsprincipen, det vill säga att nackdelarna som beslutet medför för den enskilde inte får vara större än nyttan för det allmänna.

Utredning av klagomål och misstänkta matförgiftningar

När förvaltningen får in klagomål eller uppgifter om misstänkta matförgiftningar påbörjas en utredning. Utredningens storlek beror bland annat på risken för konsumenten, antalet drabbade och om tillräckligt uppgiftsunderlag inkommit för att kunna utreda ärendet. För misstänkta matförgiftningar är det viktigt att hitta vilket livsmedel, vilket agens och vilka brister som orsakat utbrottet, och var i livsmedelskedjan som maten blivit dålig.

Syftet med utredningarna är att kontrollera om det finns avvikelser mot lagstiftningen hos livsmedelsföretagen, och i så fall se till att dessa undanröjs. Särskilt viktigt är detta i de fall avvikelserna är av sådan art att det finns risk för konsumenternas hälsa.

Även den typen av avvikelser som kan klassas som livsmedelsfusk, där företagarna medvetet bryter mot reglerna för ekonomisk vinning, är prioriterade att utreda och undanröja.

En särskild typ av ärenden är så kallade varningsmeddelanden, RASFF³. Dessa skickas i ett EU gemensamt system för att dela information om icke säkra livsmedel som sålts inom EU. Som myndighet har nämnden en skyldighet att handlägga inkomna varningsmeddelanden skyndsamt.

³ RASFF - Rapid Alert System for Food and Feed. RASFF är EU:s system för snabb varning om livsmedel som utgör eller kan antas utgöra en risk för människors hälsa.

Arbete mot livsmedelsfusk

Nämnden arbetar aktivt med att upptäcka och förebygga livsmedelsfusk. I detta arbete ingår till exempel att:

- samverka med andra myndigheter mot illegal verksamhet.
- nå ut till blivande livsmedelsföretagare med information om att de måste registrera sin livsmedelsverksamhet innan de startar.
- aktivt söka upp oregistrerade livsmedelsverksamheter.
- kontrollera att påståenden om livsmedel är korrekta och inte vilseleder konsumenten.

Överträdelser mot livsmedelslagstiftningen

Fram till 2018 var påföljden för brott mot livsmedelslagen endast böter. 1 januari 2019 skärptes lagstiftningen och fängelsestraff på upp till två år infördes.

I livsmedelslagen klagörs att varje kontrollmyndighet har en skyldighet att verka för att överträdelser av livsmedelslagstiftningen beivras. Det innebär att göra en åtalsanmälan om någon bryter mot straffsanktionerade bestämmelser i lagstiftningen.

För att en gärning ska vara brottslig krävs antingen uppsåt eller oaktsamhet hos gärningsmannen. Uppsåt betyder i princip att någon begår gärningen avsiktligt. Oaktsamhet betyder vårdslöshet, en sorts slarv. Om en gärning kan anses som ringa, alltså bagatellartad, ska gärningsmannen inte åtalas eller dömas.

Sanktionsavgifter

Från och med 1 januari 2019 gäller regler om sanktionsavgifter för livsmedelsföretagare som inte anmäler sin verksamhet till kontrollmyndigheten. Reglerna innebär bland annat att den som påbörjar en ny registreringspliktig livsmedelsverksamhet utan att först ha gjort en anmälan till kontrollmyndigheten, riskerar att få betala en sanktionsavgift som tillfaller staten. Detsamma gäller den som tar över en redan registrerad verksamhet och inte anmäler detta. Sanktionsavgiftens storlek kan variera från 2 500 kronor upp till 75 000 kronor. Stat, kommuner eller landsting som påbörjar en ny verksamhet eller tar över en redan registrerad verksamhet riskerar att få betala ett fast belopp om 40 000 kronor.

Nämnden har rutiner för handläggning av utdömande av sanktionsavgifter vid kännedom om att en verksamhet startat utan att först ha registrerat sig.

Utvärdering

Tidigare har Livsmedelsverket och Länsstyrelserna reviderat de kommunala kontrollmyndigheterna. En utredning pågår nu för hur Länsstyrelsernas uppdrag inom området ska se ut i framåt i tiden, till dess är revisionerna pausade. Nämnden har tillsvidare startat ett revisionsutbyte med andra kommunala kontrollmyndigheter inom samarbetsgruppen Livslevande. Revisioner av verksamheten utförs även av kommunens interna revisorer.

Nämnden har som kontrollmyndighet skyldighet att själv genomföra revisioner för att försäkra sig om att den offentliga kontrollen är ändamålsenlig och effektiv. Utvärdering av kontrollens effekt sker i samband med uppföljnings- och årsrapporter.

Förvaltningen har en plan för internkontroll samt uppföljningsparametrar som följs upp tertialvis och analys sker utifrån resultaten.

Utvärdering sker också med hjälp av resultat från kommunens mätning av NKI (Nöjd Kund Index) där ett urval av livsmedelsföretag årligen får återkoppla hur de upplever frågor som bemötande, rättssäkerhet, tillgänglighet m.m.

Exempel på uppföljning som sker:

- Att planen för planerad kontroll genomförs
- Att kontrollen av operativa mål genomförs enligt plan.

Förvaltningen har identifierat några utvecklingsområden som förvaltningen fortsätter att arbeta med under 2024:

- Utveckla arbetet med att identifiera och förhindra livsmedelsfuskar
- Utveckla livsmedelskontrollen så den blir mer verkningfull (genom att tillämpa livsmedelsverkets vägledning för kontrollprocessen)

Nyckeltal

Livsmedelskontroll	Mål för 2024 (helår)
Planerad kontroll ⁴	Ca 1 150 kontrollbesök är inplanerade för året
Antal uppföljande kontrollbesök som genomförs under perioden	190 (prognos helår)
Antal förstaårsbesök som genomförs under perioden	200 (prognos helår)

Beredskap

Nämnden har en beredskapsplan i enlighet med artikel 5 i förordning (EG) nr 2017/625. Förvaltningen har regelbundet utbildning och övning av beredskap.

Inom kommunen finns en tjänsteperson i beredskap. Förvaltningen har även en organisation för beredskap utanför normal arbetstid.

⁴ De kontroller som finansieras av årliga kontrollavgifter.

Bilaga 1. Operativa mål för livsmedelskontroll och Animaliska biprodukter 2023-2025

Mikrobiologiska och kemiska faror i faroanalys och beredning vid vattenverk (operativt mål 1)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts vid anläggningar som producerar över 100 m³ dricksvatten per dygn. Kontrollen syftar till att bedöma om faroanalysen tar hänsyn till mikrobiologiska och kemiska faror i råvattnet och att beredningen av dricksvattnet är anpassad efter resultatet av faroanalysen.

Säkerhet vid vattenverk och reservoarer (operativt mål 2)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts vid allmänna vattenverk och distributionsanläggningar som omfattas av Livsmedelsverkets föreskrifter om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar. Kontrollen görs i syfte att bedöma om förebyggande, upptäckande och avhjälpande åtgärder vidtas för att säkerställa skyddet mot sabotage och skadegörelse riktad mot anläggningarna.

Nyckelhålmärkning (operativt mål 3)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts hos tillverkare och huvudkontor med ansvar för Nyckelhålmärkning av färdigförpackade livsmedel inom följande livsmedelsgrupper: kött och produkter som innehåller kött (livsmedelsgrupp 24), helt eller delvis vegetabiliska produkter (livsmedelsgrupp 25) och färdigrätter (livsmedelsgrupperna 26-30) i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9) om användning av symbolen Nyckelhålet. Verksamheterna ska kunna visa att livsmedlet uppfyller villkoren för att livsmedlet kan märkas med Nyckelhålet samt hur de kontrollerar och verifierar detta.

Fet fisk från Östersjön (operativt mål 4)

Offentlig kontroll utförs för att verifiera spårbarhet för lax och sill/strömming från Östersjön vid samtliga anläggningar som registrerat utförsel i Hav- och vattenmyndighetens spårbarhetssystem. Detta i syfte att kontrollera att fisken inte säljs till länder som inte omfattas av dioxinundantaget.

Ekologiska varor (operativt mål 5)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts för att verifiera att de aktörer som släpper ut ekologiska produkter eller produkter under omställning, har anmält sig till Livsmedelsverket. Kontroll utförs också för att verifiera undantagen från anmälan och att inte inneha certifikat. Livsmedelsverket ska omedelbart underrättas om en aktör inte har anmält sin verksamhet i enlighet med reglerna. Livsmedelsverket prövar frågan om sanktionsavgift.

Livsmedelsinformation vid e-handel (operativt mål 6)

Senast den 31 december 2025 har kontroll utförts hos registrerade/godkända verksamheter som släpper ut färdigförpackade kosttillskott och/eller konfektyr på marknaden via e-handel. Kontrollen syftar till att verifiera att livsmedelsinformationen på webbplatsen stämmer med informationen på förpackningarna.

Handelsnormer för konserverad tonfisk och sardiner (operativt mål 7)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts hos företag som sätter konserverad tonfisk eller sardiner på marknaden antingen genom import eller genom införsel från annat EU-land. Syftet är att verifiera att produkterna uppfyller kraven i handelsnormerna avseende märkning och sammansättning.

Spårbarhet kött (operativt mål 8)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts för att verifiera uppgift om svenskt ursprung för färskt och fryst kött av nöt, gris, får och lamm, samt fågel. Målet omfattar såväl helt som bitat och malet kött, förpackat och oförpackat. Kontrollerna ska utföras i samtliga led i livsmedelskedjan efter slakt som släpper ut färskt eller fryst kött av svenskt ursprung på marknaden.

Skyddade beteckningar (operativt mål 9)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts av att märkningen på utvalda förpackade produkter med skyddade beteckningar och som införts till Sverige stämmer överens med produktspecifikationen.

Allergena ingredienser i förpackade livsmedel (operativt mål 10)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts hos grossister som importerar färdigförpackade livsmedel för att verifiera att företagen ger korrekt information om allergena ingredienser i märkningen.

Spårbarhet ägg (operativa mål 11)

Senast den 31 december 2025 har offentlig kontroll utförts för att verifiera att aktörer som producerar och/eller släpper ut svenska hönsägg på marknaden kan visa att de uppfyller de spårbarhetskrav som finns samt att den information som medföljer äggen är korrekt.

Aktörer som släpper ut honung på marknaden (operativa mål 12)

Senast den 31 december 2025 har kontrollmyndigheterna utfört spårbarhetskontroller hos företag som handlar med honung. Syftet är att säkerställa att aktörer som släpper ut honung på marknaden har registrerat sin anläggning, i de fall verksamheten har en sådan organisation och kontinuitet att den kan anses utgöra ett livsmedelsföretag.

Otillåtna växter och främmande ämnen i växtbaserade kosttillskott (operativa mål 13)

Vid utgången av 2025 har 12 särskilt utvalda hälsofarliga växter i kosttillskott kontrollerats på kosttillskottsanläggningar, inklusive sådana som bedriver e-handel, som släpper ut växtbaserade kosttillskott på marknaden. Dessutom har kosttillskott analyserats hos importörer, införare, producenter och tillverkare av växtbaserade kosttillskott, i syfte att kontrollera att gränsvärdet för genotoxiska och carcinogena pyrrolizidinalkaloider inte överskrids.

Fusk med tonfisk (operativa mål 14)

Offentlig kontroll har utförts hos importörer och grossister som saluför färsk eller fryst tonfisk för att undersöka om det förekommer fisk som har behandlats på ett otillåtet sätt. Företaget riskerar därigenom att förorsaka histaminbildning i fiskköttet samt att vilseleda konsumenter.

Plastprodukter med otillåtna naturmaterial (operativa mål 15)

Offentlig kontroll utförs i ett tidigt led i kedjan, exempelvis hos producenter, importörer och grossister. Kontrollen ska förhindra att plastprodukter avsedda att komma i kontakt med livsmedel som innehåller malen bambu eller andra icke godkända naturmaterial släpps ut på marknaden. Kontrollen syftar till att få bort dessa produkter från marknaden då de inte är tillåtna och dessutom riskerar att släppa ifrån sig oönskade kemiska ämnen i halter som kan vara hälsovådliga.

Glykoalkaloider i potatis (operativa mål 16)

Offentlig kontroll av livsmedelsföretagares vidtagna åtgärder för att förebygga att höga halter glykoalkaloider bildas och hur de förhindrar att giftiga partier sätts på marknaden.

Kontaktmaterialverksamheter (operativa mål 17)

Innan utgången av 2025 har offentlig kontroll av kontaktmaterialverksamheter som behörig kontrollmyndighet har förtecknade eller registrerade utförts. Kontrollen görs för att säkerställa att materialen och produkterna uppfyller lagstiftningens krav och inte avger sina beståndsdelar i halter som skulle kunna utgöra en fara för människors hälsa eller påverka livsmedel negativt.

Riskbaserad kontroll och åtgärd vid avvikelser (operativt mål 1, Animaliska biprodukter)

Alla kontrollmyndigheter utför riskbaserad kontroll och följer upp att avvikelser åtgärdas.

Verktyg och förutsättningar för en riskbaserad kontroll (operativt mål 2, Animaliska biprodukter)

Kontrollmyndigheterna har verktyg och förutsättningar för att genomföra riskbaserad offentlig kontroll.